BAĞDAT VE ERBİL ARASINDA IRAK'TA DENGE SİYASETİ

ALİ BALCI*, İSMAİL AKDOĞAN**

GİRİŞ

1991'de Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Irak'a yönelik askeri müdahalesi Türkiye açısından üçü pratik biri de yapısal dört önemli sonuç doğurdu. Pratik sonuçlarından ilki savaşın ekonomik boyutu ile ilgiliydi. Türkiye bir taraftan Irak ile ticaretinden milyarlarca dolar kaybederken diğer taraftan Irak'la ticarete bağımlı Güneydoğu bölgesinde işsizlik arttı ve bu da PKK'ya uygun bir ortam sağladı. İkincisi Irak'ta ortaya çıkan otorite boşluğu ülkenin kuzeyinde konuşlanan ve buradan Türkiye'ye sızarak eylemler yapan PKK'ya geniş bir manevra imkanı sağladı. Üçüncü olarak da ABD'nin "Çekiç Güç" adı altında askeri aygıtları ile Irak'ın kuzeyine ve Türkiye'nin güneydoğusuna yerleşmesi Ankara'nın manevra alanını önemli ölçüde sınırlandırdı. 1991 Körfez Savaşı'nın yapısal sonucuna gelince Ankara artık Irak söz konusu olduğunda iki farklı muhatap ile karşı karşıyaydı. Kuzeyde de facto Kürt devletinin ortaya çıkması ile Ankara için Bağdat ve Erbil ile farklı ilişki anlamına gelen "iki Irak" siyaseti başladı.

Fakat bu "iki Irak" siyaseti 2003'te ABD'nin Irak'ı işgal etmesi ile birlikte uzun süre kesintiye uğradı. İşgalden önce Türkiye ilk askeri müdahalenin olumsuz sonuçlarını da dikkate alarak ABD ile mutlak bir işbirliğine gitmeye yanaşmadı. ABD'ye askeri kuvvetlerini Türkiye topraklarına konuşlandırma ve hava kuvvetleri ile Irak'a saldırma noktasında hava sahasını kullanma izni verse de 1 Mart tarihinde yapılan Meclis oylamasında ABD'nin Irak'a müdahale kapsamında bir kuzey cephesi açmasına izin çıkmadı. Diğer bir ifadeyle Türkiye ABD'ye kendi topraklarını kullanarak Irak'ı kuzeyden işgal etme izni vermedi. Bu adım Irak'ın işgalini engellemedi. İşgalin başlamasından kısa süre sonra ABD Irak lideri Saddam Hüseyin'i esir aldı ve göstermelik bir yargılamanın ardından 2006'da idam etti.

* Doç.Dr., Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü
** Arş.Gör., Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü

Yaklaşık sekiz yıl sürecek olan ABD'nin fiili işgali bildiğimiz Irak'ın sonu olurken Türkiye'nin Irak politikasını da kökünden değiştirdi. 1 Mart tezkeresi konusunda müttefikinden yaşadığı hayal kırıklığı ABD'yi Türkiye'ye karşı sert adımlara yöneltti. İşgale kadar Irak'ın kuzeyinde PKK ile mücadele kapsamında çok sayıda Türk Silahlı Kuvvetleri'ne (TSK) mensup özel kuvvet askeri bulunuyordu. 4 Temmuz 2003'te ABD askerleri Irak'ın Süleymaniye kentinde bulunan Türk Özel Harekat Timi'ne bağlı 11 Türk askerini esir alarak başlarına çuval geçirdi. Bu, dönemin Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök'e göre Türkiye ve ABD arasında "en büyük güven bunalımı"[1] Türkiye'nin Irak ile ilişkileri konusunda bir dönemin kapanışını simgeliyordu. Türkiye'nin Irak söz konusu olduğunda ABD'den bağımsız bir politika geliştirmesinin imkanı kalmamıştı. Bu durum 2007 yılının sonuna kadar devam etti.

Türkiye'nin Irak'a geri döndüğü 2008'den günümüze kadar olan zaman diliminde Ankara'nın Irak ile ilişkileri iki farklı döneme ayrılmaktadır. Bu dönemin tematik düzlemde kronolojik tasnifi "iki Irak" siyasetinin izlendiği 2008-2014 dönemi ve "üç Irak" siyasetinin yürütüldüğü 2014-2017 dönemi şeklinde yapılmaktadır. "İki Irak" siyasetinin izlendiği birinci dönemde Ankara'nın başlarda hem merkezi Irak yönetimiyle hem de bölgesel Kürt yönetimiyle ilişkileri olumlu bir seyir izledi. Öyle ki iki ülke arasında stratejik işbirliği atmosferi yakalanmış oldu. Fakat Ankara'nın 2010 Irak genel seçimlerinde aktif politika yürütmesine karşın bir sonuç alamaması ve ABD'nin 2011 sonu itibarıyla Irak'tan askeri olarak çekilmesi Türkiye-Irak ilişkilerinde ilişki düzlemini yeniden değiştirdi. Bundan sonra Ankara'nın Bağdat ile ilişkileri gerilim ve krizlerle anılmaya başlarken Erbil ile ilişkileri enerji işbirliği ekseninde tarihi ilerleme kaydetti.

"Üç Irak" siyaseti olarak tanımlanan ikinci dönemde ise 2014 yılı iki ülke ilişkilerinde önemli bir kırılma noktası oldu. Giderek alan hakimiyetini genişleten ve Musul'u ele geçiren DEAŞ karşısında Bağdat yönetimi yetersiz kalınca Türkiye, Bağdat ve Erbil'e yönelik izlediği politikaların dışında bir de Musul politikası izlemeye başladı. Türkiye'nin Irak'ta Musul özelinde ayrı bir

1 "ABD ile En Büyük Güven Bunalımı", *Milliyet*, 7 Temmuz 2003.

politika izlemesi "üç Irak" siyasetini ortaya çıkardı ve Ankara-Bağdat hattında gerilimi yeniden tırmandırdı. Buna karşın aynı dönemde Ankara-Erbil ilişkileri ise güvenlik işbirliği düzleminde olumlu seyrini korudu.

IRAK'A GERİ DÖNÜŞ

1 Mart 2003 tarihinde Türk topraklarına Amerikan askerlerinin konuşlanmasını öngören tezkerenin Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) reddedilmesiyle birlikte Türkiye bir anlamda savaş sonrası Irak'ın yeniden yapılandırılması sürecinin dışında kaldı. Öte yandan ABD güçlerine savaş sırasında en fazla desteği veren kuzeydeki Kürtler savaş sorası Irak'ta etkin bir güç haline gelirken zamanla otonom konumlarını güçlendirdiler. 8 Mart 2004'te çıkarılan Geçiş Dönemi Yasası ile birlikte Kürdistan Bölgesel Yönetimi kuruldu ve yaklaşık 75 bin kişilik bir Peşmerge gücü de bu yeni yapının güvenlik aygıtına dönüştürüldü. 30 Ocak 2005'te yapılan ve Sünni Arapların büyük bir kısmının boykot ettiği seçimlerde oyların yüzde 26'sını alan Kürtler merkezi Irak yönetiminde de etkin bir konum kazandılar. Kısacası 2007'nin sonunda dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ABD Başkanı George W. Bush ile yaptığı görüşme sonrasında bölgeye tekrar dönen Türkiye başkenti Erbil olan kurumsallaşmış bir "Irak Kürt Bölgesel Yönetimi" (IKBY) ile karşı karşıyaydı.[2]

PKK'nın 2004'te yeniden terör eylemlerine başlamasına rağmen Türkiye Irak'ın kuzeyine yönelik bir sınır ötesi operasyon düzenleme imkanına sahip değildi. 2005 ve 2006 yılında PKK eylemlerinden dolayı yıllık 100'ün üzerinde güvenlik görevlisi hayatını kaybetti[3] ancak Türkiye sınır ötesi operasyon yapamadı. Bu ihtiyaç PKK'nın eylemleri artırdığı 2007 yılında daha akut bir hale geldi. 2007 Mart ayından itibaren TSK, AK Parti hükümetine Irak'a yönelik bir operasyon iznini Meclisten çıkarması yönünde baskı yapsa da bu istek uzun bir süre gerçekleşmedi. Başbakan Erdoğan TSK'nın ısrarlı talebine şu şekilde cevap verdi:

2 Ali Balcı, "Türkiye'nin Irak Politikası 2012: İki Irak Hikâyesi", *Türk Dış Politikası Yıllığı 2012*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ufuk Ulutaş, (SETA Yayınları, Ankara: 2013), s. 120.

3 Günes Murat Tezcür, "Prospects for Resolution of the Kurdish Question: A Realist Perspective", *Insight Turkey*, Cilt: 15, Sayı: 2, (2013), ss. 69-84.

> Kuzey Irak'ta 500 tane terörist var. Türkiye'de dağlarda 5000 terörist var. Şimdi Türkiye'deki 5000 teröristle ilgili mücadele bitti mi? Yani bu halledildi mi, Kuzey Irak'taki 500 kişiyle uğraşma safahatine gelinecek.[4]

Bu sınır ötesi operasyon tartışması askerin hükümete e-muhtıra verdiği ve erken seçime gidildiği bir dönemde yapılıyordu ve TSK'nın en önemli amaçlarından biri dış politika ve terörle mücadelede inisiyatifi ele almak ve hükümeti pasif bir konuma itmekti.

2007 Temmuz seçimlerinden AK Parti güçlenerek çıkınca olası sınır ötesi operasyonun iç siyaset bağlamındaki işlevi ortadan kalktı. Böylesi bir ortamda Türkiye-Irak sınırına yakın Gabar Dağları bölgesinde PKK'nın 7 Ekim 2007'de gerçekleştirdiği saldırıda 15 Türk askerini şehit etmesi kamuoyunu sınır ötesi operasyon konusunda harekete geçirdi. Dolayısıyla AK Parti hükümeti böylesi bir operasyona onay vermesi noktasında güçlü bir kamuoyu baskısı ile karşı karşıya kalmıştı. Sonuçta sınır ötesi operasyon tezkeresi Meclise getirildi ve tezkere muhalefetin de desteğiyle 17 Ekim 2007'de kabul edildi. Fakat Irak'a yönelik herhangi bir hamle Türkiye'nin tek başına alabileceği bir karar değildi ve burada işgalci olarak bulunan ABD tezkere kararının uygulanması önündeki en önemli engeldi. PKK'nın 21 Ekim'de Hakkari'ye yakın Dağlıca Karakolu'na yaptığı saldırıda 12 askeri şehit etmesi, 16'sını yaralaması ve 8'ini de rehin alması sınır ötesi operasyonu ülke gündeminin merkezine taşıdı.

Başbakan Erdoğan 5 Kasım 2007'de Washington'a bir ziyaret gerçekleştirdi ve ziyaret sırasında Amerikan yönetiminden sınır ötesi operasyon için yeşil ışık aldı. Buna ek olarak Amerikan yönetimi Bağdat, Washington ve Ankara'nın dahil olduğu PKK'ya yönelik üç taraflı bir koordinasyon mekanizmasının oluşturulmasını önerdi ve Irak'taki PKK eylemlerine yönelik tam zamanlı istihbarat sağlama sözü verdi. ABD'den gelen yeşil ışık üzerine TSK 16-23 Aralık 2007 arasında ve 16 Ocak'ta Kuzey Irak'a yönelik hava operasyonları gerçekleştirdi ve daha sonra 21 Şubat 2008'de çok sayıda askerin katıldığı kapsamlı bir kara operasyonu düzenledi. Fakat söz konusu kara operasyonu ABD Savunma Bakanı Robert Gates'in Ankara ziyaretinde Türkiye'ye bir an önce

4 "Önce Türkiye Sonra Kuzey Irak", *Milliyet*, 13 Haziran 2007.

operasyonu durdurma uyarısından sadece bir gün sonra 29 Şubat 2008'de sona erdi. Operasyon istenilen sonuçları vermese de Türkiye uzun bir süreden sonra ilk kez Irak'ta somut bir politikayı uygulama imkanına yeniden kavuşmuştu.

Operasyondan sonra TSK'nın rolünü sivil kurumlar devraldı. Sınır ötesi operasyonun bitmesinden sadece bir hafta sonra Irak Cumhurbaşkanı ve aynı zamanda Kuzey Irak'taki Kürt gruplardan birinin (Kürdistan Yurtseverler Birliği) lideri olan Celal Talabani 7 Mart 2008'de Ankara'ya bir ziyaret gerçekleştirdi. Talabani'nin Ankara'ya gelişinin ardından içinde dönemin Başbakanlık Baş Danışmanı Ahmet Davutoğlu'nun da yer aldığı bir Türk heyeti 30 Nisan'da Bağdat'a gitti. Davutoğlu'nun Cumhurbaşkanı Talabani ile görüşmesinin ardından Türkiye ilk kez bölgesel Kürt yönetimi ile açıktan ve resmi temas gerçekleştirmiş oldu.[5] Bu ziyaret yapılan görüşmelerin muhatapları itibarıyla Türkiye'nin iki farklı Irak siyasetinin yeniden ve bu kez eskisinden daha güçlü bir şekilde başladığının sembolik göstergesi haline geldi.

İKİ IRAK SİYASETİ

2008'den 2014 yılına kadar Ankara Irak'a yönelik biri Erbil ile ilişkilerden diğeri de Bağdat ile ilişkilerden oluşan iki farklı siyaset izledi. Yaklaşık 6 yıllık dönemde ABD'nin 2011'de Irak'tan çekilmesi özellikle Bağdat ile ilişkiler göz önüne alındığında bir dönüm noktası oldu. 2008'den 2014'e kadar Erbil ile olan ilişkiler sürekli gelişen bir dinamikle olumlu bir seyir izlerken Bağdat ile ilişkiler birbirine zıt iki döneme ayrıldı. 2011'de ABD'nin askeri olarak işgali sona erdirmesine kadar Ankara-Bağdat ilişkileri bir hayli olumlu bir görüntüye sahipken bu tarihten sonra hızla kötüleşti. Bu yeni durum Ankara için ilişkilerin sıfır toplamlı bir dinamiğe dönüşmesine neden oldu. Bağdat ile ilişkiler kötüleştikçe Erbil'e daha da yakınlaşıldı, Erbil'e yakınlaşıldıkça Bağdat ile olan ilişkiler daha da olumsuz bir hal aldı.

Irak'a yeniden dönen Türkiye 2008 yılı içinde Bağdat ile ilişkileri "stratejik işbirliği" seviyesine taşıdı. 10 Temmuz 2008'de Başbakan Erdoğan Irak'ı ziyaret etti ve bu ziyaret sırasında iki ülke arasında "Yüksek Düzeyli Stratejik

5 Berkan Öğür, Zana Baykal ve Ali Balcı, *Kuzey Irak-Türkiye İlişkileri: PKK, Güvenlik ve İşbirliği*, (Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Araştırmalar Merkezi, ORMER Rapor, Ağustos), s. 44.

İşbirliği Konseyi" (YDİK) kuruldu.[6] Bu anlaşmaya göre iki ülke başbakanları yılda bir kez, ilgili bakanlar ise yılda üç kez bir araya gelerek olası işbirliği konularını görüşeceklerdi. Bu ziyaretten bir yıl kadar sonra 15 Ekim 2009'da Erdoğan ve Irak Başbakanı Nuri el-Maliki Bağdat'ta bir kez daha bir araya geldiler. Erdoğan'ın 9 bakanla birlikte yaptığı bu ziyaret sırasında iki ülke arasında 48 farklı anlaşma imzalandı ve mevcut ticaret hacminin 5 milyardan 20 milyara çıkarılması üzerinde mutabık kalındı.[7] Bu yakınlaşma bağlamında Türkiye ve Irak sınırında Habur'a ek olarak iki sınır kapısının daha açılması kararı alındı. Kısacası bu dönemde 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra iki ülke arasındaki ilişkiler en üst düzeye ulaşmıştı.

Erdoğan Temmuz 2008'deki Bağdat ziyareti sırasında Talabani ve IKBY lideri Mesut Barzani ile de görüşmüş fakat henüz o tarihte Türkiye'nin Erbil ile doğrudan bir ilişkisi başlamamıştı. Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Sanayi Bakanı Zafer Çağlayan'ın 1 Kasım 2009'da Erbil'e gitmesi ilişkilerde önemli bir dönüm noktası oldu. Bu ziyaret birkaç yıl öncesine kadar terörü desteklemekle suçlanan Barzani ile üst düzey bir görüşmenin IKBY'nin de facto başkentinde yapılması anlamında kritik bir öneme sahipti.[8] Üstelik bu ziyaret sırasında Türkiye'nin Erbil'de konsolosluk açma fikri gündeme geldi ve Irak Meclisinin de 26 Ocak 2010'da buna izin vermesiyle Ankara, Erbil ile olan ilişkisini kurumsal bir zemine taşımış oldu. Bunun ardından Mesut Barzani altı yıl aranın ardından ve ilk kez bölgesel Kürt yönetiminin başkanı sıfatıyla 2010'da Haziran'da Türkiye'yi ziyaret etti.[9] Dolayısıyla Türkiye 2010 yılına gelindiğinde hem Bağdat hem de Erbil ile paralel bir şekilde iyi ilişki kurmuş bir görüntüye sahipti.

Bu olumlu hava Bağdat özelinde, Irak genelinde 7 Mart 2010'da yapılan Parlamento seçimlerinde Türkiye'nin aldığı tavır ile değişmeye başladı. Buna göre etnik ve mezhepsel bölünme konusunda hassas davranan Ankara siyasi

6 "Başbakan Erdoğan Bağdat'ta", *Milliyet*, 10 Temmuz 2008.

7 "Irak'la Büyük Aşk", *Milliyet*, 16 Ekim 2009.

8 Mesut Özcan, "Türkiye'nin Irak Politikası 2009", *Türk Dış Politikası Yıllığı 2009*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Muhittin Ataman, (SETA Yayınları, Ankara: 2010), s. 169.

9 "Mesut Barzani Türkiye'de", *Yeni Şafak*, 2 Haziran 2010.

bir risk alarak görece seküler Şii kökenli bir isim olan İyad Allavi'nin başında olduğu el-Irakiye koalisyonunu destekledi. Allavi'nin koalisyonu seçimleri kazansa da kendisine çok yakın oy alan Nuri el-Maliki'nin 22 Aralık 2010'da hükümeti kurması bir yıl sonrasında yaşanacak olan gerginliğin zeminini oluşturması açısından önemlidir. Daha önce Maliki'yi destekleyen Türkiye, Maliki'nin ülkede aşırı güçlenmesinin mezhepsel ve etnik parçalanmayı besleyeceğini düşünerek mezhepsel ve etnik temelli olmayan bir seçim bloğunu Allavi'nin etrafında toplamak için çaba göstermiş ve bu politik tercih daha sonra Maliki ile Ankara'nın arasının açılmasında bir başlangıç noktası olmuştur.[10] Söz konusu gerginliğin ikili ilişkilerde net bir karşılık bulması ise ABD'nin Aralık 2011'de Irak'tan askerlerini çekmesiyle mümkün olmuş ve gerginlik Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık el-Haşimi'nin tutuklanması girişiminde gün yüzüne çıkmıştır. Bu olaydan sonra bir daha düzelmeyen ve Suriye'de yaşanan iç savaşla birlikte kendisine söylemsel bir zemin de bulan Bağdat-Ankara arasındaki gerginlik "iki Irak" olgusunu ortaya çıkaran temel unsurlardan birisi olmuştur.

2012 yılına girildiğinde ilişkilerin gergin olduğu merkezi Irak yönetimi ve buna karşın ilişkilerin tarihinin en olumlu dönemini yaşadığı bölgesel Kürt yönetimi gibi birbirinin aksi iki resim ortaya çıktı. Bu resim tarafların hükümet düzeyindeki temsilcilerinin karşılıklı ziyaretlerine bakıldığında da net bir şekilde görülebilir. Daha önceki yıllarda Bağdat ve Ankara arasında üst düzey ziyaretlerin yoğunluğu dikkat çekiciyken 2012 yılı içinde iki başkent arasında üst düzey tek bir ziyaret dahi gerçekleşmedi. Buna karşılık Erbil ve Ankara arasında karşılıklı ziyaretler arttı. Örneğin 17 Ocak'ta dönemin Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan Erbil ve Süleymaniye'yi ziyaret ederken Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız 17 Mayıs'ta Erbil'e gitti. 1 Ağustos'ta Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Erbil ve Kerkük'ü ziyaret ederken Çağlayan da Haziran ayında bir kez daha Erbil'de ağırlandı. Bu ziyaretlerin karşılığında bölgesel Kürt yönetimi Başkanı Mesut Barzani 18 Nisan'da Ankara'ya gelirken

10 Mesut Özcan, "Türkiye'nin Irak Politikası 2010", *Türk Dış Politikası Yıllığı 2010*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Mesut Özcan (Der.), (SETA Yayınları, Ankara: 2011), s. 141-142.

kendisinden bir ay sonra da bölgesel Kürt yönetimi Başbakanı Neçirvan Barzani Türkiye'yi ziyaret etti. Daha da önemlisi Mesut Barzani'nin 30 Eylül'de AK Parti'nin Ankara'daki 4. Kongresi'ne katılması taraflar arasındaki yakın ilişkinin sembolik göstergesi oldu.

İki Irak siyasetinin devam ettiği 2014 yılına kadar Ankara ve Bağdat arasında üç farklı temel gerginlik konusu oldu. Birincisi Nisan 2012'de Sünni lider Tarık el-Haşimi'nin Türkiye'ye sığınması üzerine Bağdat yönetimi Türkiye'yi içişlerine karışmakla itham etmeye başladı ve devam eden gerginlikler üzerine Maliki Türkiye'yi "düşman devlet" haline gelmekle suçladı.[11] İkinci gerginlik konusu ise Suriye'de 2011'de başlayan halk hareketlerinin zamanla iç savaşa dönüşmesiyle birlikte ortaya çıktı. Bağdat İran'la birlikte hareket ederek Esed rejiminin yanında konumlanırken Türkiye muhalif grupları destekleyen tarafta yerini aldı. Son ve belki de en önemlisi Bağdat, Ankara'nın Erbil ile enerji konusunda yakın işbirliğinden rahatsız olmuş ve bu ilişkiyi Irak'ın bölünmesine gidecek sürecin en önemli ayağı olarak sunmuştur. Bu tepkisini somut hale getirme noktasında ise Bağdat, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın Irak'ın güneyindeki petrol sahalarındaki faaliyet kontratlarını Kasım 2012 tarihinde iptal etti.

Erbil ile ilişkiler ise iki düzemle stratejik bir yakınlaşmaya tanık oldu. İlk düzlemi IKBY'nin kontrolündeki bölgelerde keşfedilen doğalgaz yatakları ve petrol konusu oluşturdu. Başbakan Erdoğan'ın Mart 2011'de Erbil'i ziyareti sırasında Mesut Barzani'nin yanı sıra IKBY Doğal Kaynaklar Bakanı Aşti Hawrami ile görüşmesi[12] bu konuda sembolik bir kırılma olarak değerlendirilebilir. Bu ziyaretle ilk defa bir Türk başbakan bölgesel Kürt yönetimin merkezi Erbil'i ziyaret etmiş oldu. Bu tarihten sonra Türkiye'nin ucuz enerji bulma, Rusya ve İran'a enerji alanında yaşanan bağımlılığı azaltma ve bölge için enerji transfer merkezine dönüşme politikaları Ankara'yı hızla Erbil'e yakınlaştırdı. Bu yakınlaşma sadece Erbil'den enerji alımı ve IKBY bölgesinden Türkiye'ye boru hatlarının inşası ile değil aynı zamanda çok sayıda Türkiye kökenli enerji şirketinin yeni bulunan enerji sahalarında büyük çaplı yatırım

11 "Maliki'den Türkiye'ye Sert Eleştiri", *Radikal*, 20 Nisan 2012.

12 "Erdoğan'ın İlklerle Dolu Irak Ziyareti", *Hürriyet*, 29 Mart 2011.

yapması ile sonuçlandı.[13] Örneğin Fransa'da kurulan Turkish Energy Company, Mart 2013'te Ankara ile Erbil yönetimleri arasında imzalanan enerji anlaşması uyarınca Kuzey Irak'ta petrol ve doğalgaz çıkarma izni elde etti.[14] Bağdat'tan bağımsız bir şekilde Erbil'in Ankara ile enerji alanındaki işbirliğini derinleştirme çabaları merkezi Irak yönetiminin ciddi düzeyde rahatsızlığı ile sonuçlandı. Ocak 2014'te Başbakan Maliki bu tür çabaların anayasayı ihlal anlamına geldiğini ve ne Ankara'nın ne de Erbil'in bunu yapmasına müsaade etmeyeceklerini belirtti.[15]

İkinci işbirliği düzlemi ise PKK ile mücadele oldu. Bu noktada sembolik açıklama Mesut Barzani'nin 20 Nisan 2012'de gerçekleştirdiği Türkiye ziyareti sırasında gelmiş ve Barzani şu ifadeleri kullanmıştır:

> Bundan sonra PKK silah yöntemini sürdürürse sonucuna kendi katlanır. Ben PKK'nın Irak Kürdistanı'nda hüküm sürmesine müsaade etmem. Bundan sonraki süreçte savaş Kürt meselesine zarar verecektir. Bu konuyla ilgili PKK beni dinlerse iyi eder.[16]

Barzani'nin PKK konusundaki bu desteği 2013 yılında Türkiye'de başlatılan çözüm süreci bağlamında da devam etti. 16 Kasım 2013'te AK Parti'nin Diyarbakır'da düzenlediği mitinge uzun bir süre sürgünde kalan Kürt sanatçı Şivan Perver ile birlikte katılan Mesut Barzani çözüm sürecinde Ankara'nın yanında olduğunu gösterdi.

ÜÇ IRAK SİYASETİ

2014 yılına gelindiğinde "iki Irak" politikasını bütünüyle geçersiz kılan yeni bir dinamik sürece dahil oldu. DEAŞ'ın 2014'ün ortalarında Irak ve Suriye'de hızla yayılmaya başlaması ve Musul'u işgal ederek Bağdat'ın sınırlarına dayanması bölge devletleri arasındaki mevcut gerilim konularını ikincil kıldı. DEAŞ dinamiğinin devreye girmesi bir taraftan Erbil ve Bağdat arasında güvenlik

13 Bkz. Ali Balcı, "Enerji'sine Kavuşan Komşuluk: Türkiye-Kürdistan Bölgesel Yönetimi İlişkileri", *SETA Analiz*, Sayı: 97, (2014).

14 Ali Balcı, "Türkiye'nin Irak Politikası", *Türk Dış Politikası 2013*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ali Balcı, (SETA Yayınları, Ankara: 2015), ss. 143-159, s.146.

15 "Maliki'den Erbil'e Tehdit, Aljazeera Turk, 12 Ocak 2014.

16 "Barzani: PKK Beni Dinlerse İyi Eder", *Hürriyet*, 20 Nisan 2012.

merkezli bir yakınlaşmaya neden olurken diğer taraftan da Bağdat Suriye'deki iç savaşa değil kendi güvenlik kaygılarına odaklanmaya başladı. Bu iki dinamik Ankara-Bağdat arasındaki gerilimin önceki yıllarda en önemli nedenleriydi ve DEAŞ söz konusu dinamikleri önemli ölçüde değiştirdi. Bunlara ek olarak 2010'dan bu yana Ankara-Bağdat ilişkilerindeki gerilimin kaynaklarından biri olan Maliki yönetimi 2014 yılında sona erdi. Fakat öte yandan DEAŞ terörizmi ve daha öncesinde Maliki yönetiminin uyguladığı siyasal şiddet Irak'taki mezhep dağılımını homojenleştirdiği için bir Irak devletinden bahsetmek güçleşmişti. Tam da bu nedenle 2014 yılı ile birlikte Ankara için "iki Irak" politikası bütüncül bir Irak politikasına değil esnek bir "üç Irak" siyasetine dönüştü. Diğer bir ifadeyle Ankara, Bağdat ve Erbil politikalarının yanı sıra DEAŞ özelinde bir Musul politikası da belirlemek zorunda kaldı.17 Ankara'nın kendi ulusal çıkarlarını ve güvenlik kaygılarını gözeterek Musul politikası takip etmesi bir süre sonra Bağdat yönetimiyle ilişkilerde yeni bir anlaşmazlık alanı doğurdu.

Türkiye'nin merkezi Irak yönetimiyle ilişkilerine bakıldığında 2014 değişen ulusal ve bölgesel dengeler ve artan güvenlik kaygıları nedeniyle Ankara-Bağdat ilişkilerinin yeniden yapılandırıldığı bir yıl oldu. Bu sayede bir süredir taraflar arasında eksik olmayan gerilim düşmeye başladı ve sınırlı seviyede de olsa ikili ilişkilerde yumuşama ve yakınlaşma yaşandı. Ankara ile Bağdat arasındaki bu yeni ilişki biçimini mümkün kılan iki temel değişken bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 2014 Mart'ında Irak'ta yapılan seçimler sonucunda Bağdat'ta yönetim değişikliğinin meydana gelmesidir. Haydar İbadi başbakan olurken Fuad Masum ise cumhurbaşkanı oldu. Böylece 2010 genel seçimlerinde izlediği politika nedeniyle Ankara'nın arasının bozulduğu Maliki-Talabani yönetimi değişti. Önceki yönetimin tersine yeni Irak yönetiminin komşu ülkelerle ilişkileri normalleştirme politikası izlemesi Ankara-Bağdat hattında diyalog ve işbirliğine zemin hazırladı.

İlişkilerde normalleşmeyi sağlayan ikinci değişken 2014 yazından itibaren DEAŞ'ın Irak ve Suriye'de hakimiyet sahası genişletmek suretiyle bölgesel

17 Ali Balcı, "Türkiye'nin Irak Politikası 2014", *Türk Dış Politikası Yıllığı 2014*, ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ali Balcı, (SETA Yayınları, Ankara: 2015), s. 172.

dengeleri değiştirmesi ve artan güvenlik kaygıları karşısında devletlerin dış politika önceliklerini gözden geçirmeleridir. Bölgesel ölçekteki DEAŞ faktörü Ankara'nın Bağdat ile ilişkilerini güvenlik düzleminde işbirliğine taşıdı. Her ne kadar Ankara 49 Musul Konsolosluğu çalışanı ve 31 Türk kamyon şoförünün rehin alınması nedeniyle bir ara DEAŞ karşısında pasif siyaset izlemek zorunda kalsa da bu durumdan kurtulunca Bağdat yönetimine güvenlik alanında açık destek vermeye başladı.

Yukarıda belirtilen değişkenlerin beraberinde getirdiği normalleşme iklimi uzun bir aradan sonra Ankara-Bağdat arasında üst düzey diplomatik ziyaretlerin yeniden yapılmaya başlanmasıyla pratik karşılığını buldu. 2014 Kasım'da Irak Dışişleri Bakanı İbrahim Caferi Türkiye'yi ziyaret etti. Aynı ay içerisinde beraberindeki kalabalık bir heyetle dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu Irak'a gitti ve Bağdat'taki temasları sırasında Başbakan İbadi'yle ikili ilişkileri ve bölgesel gelişmeleri masaya yatırdı. Bu ziyarette Bağdat yönetimi Irak ordusunun eğitilmesi hususunda Türkiye'den destek talebinde bulunurken Ankara ise DEAŞ tehdidi karşısında güvenlik yardımında bulunmaya hazır olduğunu belirtti.[18] Bunun yanında Başbakan İbadi aynı yılın Aralık ayında Türkiye'yi ziyaret etti.

Başbakan Abadi'nin Ankara temasları sırasında ilişkilerdeki gerilim nedeniyle beş yıldır bir türlü gerçekleştirilemeyen YDİK'in ikinci toplantısı yapıldı. Yapılan ikili ve heyetler arası görüşmeler sonucunda iki ülke arasında anlaşmazlık konusu olan enerji ticareti ve güvenlik alanında işbirliği konusunda mutabık kalındığı açıklandı.[19] 2015 yılı başından itibaren Ankara, Bağdat yönetimine güvenlik alanında verdiği taahhütlerini yerine getirmeye başladı. Mart ayında Tikrit'i DEAŞ'tan kurtarma operasyonu kapsamında iki kargo uçağı askeri yardımı Bağdat'a gönderdi.[20] Ayrıca Irak Savunma Bakanlığının talebi doğrultusunda DEAŞ'a karşı savaşan bazı silahlı gruplara askeri destek vermeye başladı.[21]

18 "Ahmet Davutoğlu Irak Başbakanı ile Görüştü", *Radikal*, 20 Kasım 2014.

19 Mehmet Şahin, "İbadi'nin Ankara Ziyareti ve Yeniden Hız Kazanan Türkiye-Irak İlişkileri", Aljazeera Turk, 27 Aralık 2017.

20 "Türkiye'den Irak'a Askeri Yardım", *Hürriyet*, 3 Mart 2015.

21 Rıdvan Kalaycı ve Oğuz Güngörmez, "Irak 2015", *Ortadoğu Yıllığı 2015*, Cilt: 11, Sayı: 11, ss.29-54, s.46.

Öte taraftan Türkiye 2014'ün ikinci yarısında başlamak üzere Bağdat ve Erbil'in dışında Musul özelinde ayrı bir politika geliştirdi. Ankara, Irak'ta DEAŞ'ın alan genişletmesi karşısında merkezi Irak yönetiminin güvenlik güçlerinin geri çekilmesi ve DEAŞ'ın Musul'u ele geçirmesi üzerine başlarda Bağdat ile koordineli olsa da daha sonra ondan bağımsız bir Musul politikası izlemeye başladı. 2014 sonbaharından itibaren DEAŞ'ın elinde bulunan Musul konusunda Bağdat-Ankara arasında bir işbirliğinden bahsedilse de 2015'in sonlarından itibaren ayrışma belirmeye başladı. Musul Valisi Usame Nuceyfi'nin askeri yardım talebi ve Irak Savunma Bakanlığının izniyle Türkiye 2015 yılının başında Başika bölgesinde Musul'u DEAŞ'tan kurtarmak amacıyla savaşacak silahlı grupların eğitimlerinin yapılacağı bir askeri merkez kurdu.[22] Başika Kampı'nda Türkiye çoğunluğunu Sünni silahlı savaşçıların oluşturduğu Haşdi Vatani'ye (Ninova Muhafızları) ve Peşmerge'ye askeri eğitim vermeye başladı.[23]

Ancak 2015 Aralık'ta Türkiye'nin Başika Kampı'na ek askeri sevkiyat yapması Bağdat yönetiminin büyük tepkisine neden oldu ve gerilim yükselince iki taraf arasında yeni bir kriz patlak verdi. Ankara yapılan askeri sevkiyatın DEAŞ'la mücadele kapsamında ve Bağdat'ın bilgisi ve izni dahilinde yapıldığını savunurken Bağdat ise meseleye böyle yaklaşmadı. Başbakan Abadi Türkiye'nin Musul'da askeri varlığını artırmasının uluslararası hukukun ve Irak'ın ulusal egemenliğinin ihlali anlamına geldiğini belirtti. Daha da ileri giderek Türkiye'nin bölgedeki askeri varlığını sonlandırması için 48 saat süre tanıdı ve aksi takdirde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne (BMGK) şikayette bulunacağını açıkladı.[24] Dışişleri Bakanı İbrahim Caferi'nin Türkiye'nin askerlerini bölgeden çekmemesi durumunda Irak ordusunun bölgeye askeri operasyon yapabileceği[25] yönündeki açıklaması tırmanan gerilimin boyutunu ortaya serdi.

22 "Davutoğlu'ndan Musul açıklaması", *Milliyet*, 5 Aralık 2015.

23 Ali Balcı, Recep Tayyip Gürler ve Zana Baykal, "Türkiye'nin Irak Politikası 2015", *Türk Dış Politikası Yıllığı 2015*, (SETA Yayınları, İstanbul: 2016), s. 159-179.

24 "Türk Askerlerine 48 Saat Süre", Aljazeera Turk, 6 Aralık 2016.

25 "Iraq Urge Turkish Troops Pullout", Press TV, 30 Aralık 2015.

Bağdat yönetiminden yapılan bu tür açıklamalar ve tehditler karşısında Türkiye askeri varlığının bir kısmını Başika Kampı'ndan bölgesel Kürt yönetimi kontrolündeki bir bölgeye kaydırarak kaygıları gidermeye çalıştı. Ancak Bağdat'ın Türk askeri varlığının tamamen sonlandırılması ısrarına rağmen Türkiye Başika Kampı'ndan geri çekilmedi. 2014 sonbaharında gerilimin giderildiği, yumuşama ve normalleşmenin yaşanmasıyla işbirliği zemininin yakalandığı Ankara-Bağdat ilişkilerinde bir yıl aranın ardından Başika Kampı kriziyle gerilim yeniden tırmandı. Böylece 2015 Aralık'a gelindiğinde Türkiye'nin Irak ile ilişkilerinde "iki Irak" hikayesinin yerini Musul'un eklenmesiyle "üç Irak" hikayesinin almış olduğu somut olarak ortaya çıktı.

Daha sonra 2016 yılının ikinci yarısında Bağdat yönetiminin Musul'u DEAŞ'tan kurtarma hazırlıklarını yaptığı sırada Türkiye de operasyonlara katılacağını açıkladı. Türkiye, Musul ve çevresinin DEAŞ'tan temizlenmesi sürecinde bizzat sahada yer almayı ulusal güvenliği ve bölgesel çıkarları açısından önemli görmekteydi. Türkiye'nin Musul konusuna ayrı bir önem vermesinde temel olarak iki faktör etkili oldu. Birincisi İran'ın destek verdiği Haşdi Şaabi'nin DEAŞ'la mücadele adı altında bölgede hakimiyet kurması ve Sünni gruplar üzerinde baskı ve şiddete başvurmasıydı. Ayrıca Haşdi Şaabi'nin saha kontrolünü genişletmesi İran'ın Irak'ta zaten var olan nüfuzunu tahkim etmekteydi. Bu durum Türkiye ile İran arasındaki bölgesel rekabet bağlamında düşünüldüğünde Ankara'yı Musul ve Erbil kanalıyla Irak'taki iç dengelere daha etkin müdahil olmaya yöneltti. İkincisi terör örgütü PKK, DEAŞ'la mücadele adı altında Musul çevresinde alan hakimiyetini genişletmektedir. Özellikle 2015 yazından itibaren PKK'nın çözüm sürecini sabote ederek yeniden Türkiye'ye yönelik terör saldırılarına başlaması Ankara'nın PKK kaynaklı güvenlik kaygılarıyla Irak'ta daha etkin rol üstlenmesi gerektiği bir durumu ortaya çıkardı.

Bu çerçevede Başika kriziyle ilişkilerin gergin seyrettiği bir atmosferde Türkiye'nin Musul operasyonuna katılma ısrarını sürdürmesi ve harekat hazırlıkları yapması, buna karşılık Bağdat yönetiminin buna izin vermeyeceği noktasında ısrar etmesi üzerine Ankara-Bağdat ilişkileri yeni bir krizle karşı kar-

şıya kaldı.[26] Bu sırada Cumhurbaşkanı Erdoğan Musul'un tarihte Türkiye'nin olduğunu ve Musul'u birilerinden alıp birilerine verme hesapları yapılmasına izin vermeyeceklerini belirtti.[27] Buna karşılık Başbakan Abadi Musul operasyonuna Türk askerlerinin katılmasına müsaade etmeyeceklerini açıkladı.[28] Sonuç olarak 2016'nın sonları ve 2017'nin başlarında Ankara'nın ayrı bir Musul politikası izlemesi Bağdat yönetimiyle ilişkilerinde ciddi bir sorun haline geldi. Ancak gerginliğin had safhaya ulaştığı bir dönemde ilişkileri onarmak ve normal seyrine kavuşturmak amacıyla Başbakan Yıldırım Ocak 2017'de Bağdat'ı ziyaret etti. Söz konusu ziyaret sırasında YDİK toplantısının üçüncüsü Bağdat'ta yapıldı ve ikili ilişkiler masaya yatırıldı. Toplantı sonrasında her iki tarafın kaygılarının giderilmesi amacıyla yayınlanan ortak bildiride Başika'nın bir Irak kampı olduğu vurgulandı, PKK ve DEAŞ gibi terör örgütlerine karşı işbirliği yapılacağı yinelendi.[29]

2014-2017 döneminde Türkiye'nin bölgesel Kürt yönetimiyle ilişkilerine bakıldığında DEAŞ ve PKK tehdidi nedeniyle Ankara-Erbil arasında güvenlik düzleminde işbirliğine gidildiğine tanık olundu. Merkezi Bağdat yönetiminin ülke topraklarında giderek hakimiyet sahasını genişleten DEAŞ karşısında yetersiz ve zayıf kaldığı bu sırada bölgesel Kürt yönetimi kendi güvenliğini ve topraklarını korumak amacıyla Türkiye'nin askeri yardımına başvurdu. Dönemin Başbakanı Davutoğlu Irak ziyareti kapsamında Kasım 2015'te Erbil'i de ziyaret etti. Bu ziyarette Kuzey Irak'ta güvenliğin temin edilmesi ve DEAŞ'ın geri püskürtülmesi hususunda Ankara ile Erbil arasında mutabakat sağlandı. Erbil'deki temasları esnasında Başbakan Davutoğlu'nun "Irak'ın güvenliği Türkiye için hayatidir. Kürt bölgesinin güvenliği ise bizim için öncelikli konudur, Türkiye'nin güvenliğini doğrudan ilgilendiren bir husustur"[30] şeklindeki ifadeleri Ankara'nın bölgeye verdiği önemin bir göstergesi oldu.

26 Bkz. Kemal İnat ve diğerleri, "Ortadoğu'daki Bölgesel Aktörlerin Musul Politikaları", *SETA Analiz*, Sayı: 177, (Aralık 2016).

27 "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Musul'un Tarihinde Biz Varız" , *Yeni Şafak*, 15 Ekim 2016.

28 "Irak Başbakanı İbadi'den Musul Açıklaması", *Hürriyet*, 16 Ekim 2016.

29 "Yıldırım, Zerdık Dağın'da Peşmerge'yi Ziyaret Etti", Aljazeera Turk, 8 Ocak 2017.

30 "Irak'ın Güvenliği Türkiye İçin Hayati", *Hürriyet*, 21 Kasım 2014.

Bundan sonra Türkiye DEAŞ'la mücadelesinde bölgesel Kürt yönetimine açıkça askeri destek verdi. DEAŞ karşısında mukavemet gücünü artırmak amacıyla bölgesel yönetimin güvenlik güçleri olan Peşmerge'nin eğitiminde Ankara kilit bir konumdaydı. Sincar'ın DEAŞ'tan kurtarılmasında Türkiye'nin oynadığı son derece önemli rolü bizzat Peşmerge komutanı dile getirdi. Bu arada Peşmerge güçlerine sağlık hizmeti de sunan Ankara DEAŞ'la savaşta yaralanan savaşçıları Türkiye'ye getirerek tedavilerini üstlendi.

Buna karşılık 2015 Temmuz'da ateşkesi ihlal ederek yeniden terör saldırılarına başlayan PKK'ya yönelik Türkiye'nin yürüttüğü topyekun mücadelede Erbil yönetimi Ankara'nın yanında yer aldı. Bu süreçte PKK saldırılarına ilişkin konuşan Mesut Barzani Ankara'nın başlatmış olduğu çözüm sürecinin önemli bir adım olduğunu fakat PKK'nın bunu kötüye kullandığını belirtti ve PKK'nın bu tavrından vazgeçmesi gerektiğinin altını çizdi.[31] Bununla birlikte Mesut Barzani Aralık 2015'te Ankara'yı ziyaret etti. Bu ziyaretin Başika Kampı nedeniyle Ankara-Bağdat arasındaki gerilimin oldukça tırmandığı günlere denk gelmesi ve Mesut Barzani'nin Türkiye'deki temasları sırasında Başika'daki Türk askeri varlığının meşru olduğu yönünde bir ifade kullanması Ankara ve Erbil'in bu konuda ortak hareket ettiğini ortaya koydu. Ağustos 2016'da da Ankara'yı ziyaret eden Mesut Barzani, Başbakan Yıldırım ve Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüşmeler gerçekleştirdi. Bu görüşmelerde DEAŞ, PKK ve FETÖ gibi örgütlerle mücadeleyi içeren güvenlik konuları ele alındı ve ortak hareket edileceği belirtildi.[32]

Öte yandan Ocak 2017'de merkezi Bağdat yönetimini ziyaret eden Başbakan Yıldırım buradaki temaslarını tamamlamasının ardından Erbil'e de gitti. Burada temaslarda bulunan Başbakan Yıldırım'ın DEAŞ'a karşı savaşan Peşmerge güçleri cephesini ziyaret etmesi Ankara'nın Erbil'e verdiği askeri desteğin bir yansıması olarak görüldü. Bunun ardından Mesut Barzani Şubat 2017'de Türkiye'yi ziyaret etti, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüştü. Beklen-

31 "Barzani PKK'yı Eleştirdi", NTV, 27 Temmuz 2015.

32 "Barzani'den FETÖ ve IŞİD Açıklaması: Anlaşmaya Vardık", *Milliyet*, 24 Ağustos 2016.

diği üzere güvenlik işbirliği ve enerji ticareti temel iki gündem maddesi oldu. Sonuç olarak 2014-2017 döneminde daha çok güvenlik düzlemi üzerinde yakınlaşma ve işbirliği seyrine sahip olan Ankara-Erbil ilişkilerinde karşılıklı diplomatik ziyaretlerde yoğunluğun arttığı görülmektedir. Arap İsyanları sonrasında Ankara'dan Bağdat'a başbakanlık düzeyinde toplam üç ziyaret yapıldı. Bu ziyaretleri gerçekleştiren başbakanların hepsi (2011 Erdoğan, 2014 Davutoğlu ve 2017 Yıldırım) Erbil'i de ziyaret ettiler. Buna karşılık 2014-2017 döneminde Mesut Barzani her yıl Türkiye'yi ziyaret ederek Ankara ile ilişkilerini güçlendirmeye gayret gösterdi.

Ancak 2017 baharında bölgesel Kürt yönetiminin bazı politikaları Türkiye'yi rahatsız edince Ankara-Erbil ilişkilerinde anlaşmazlık ortaya çıktı. Bu dönemde bölgesel Kürt yönetiminden bağımsızlık yönünde açıklamalar geldi ve bu amaçla bölgede bağımsızlık referandumuna gidileceği dillendirilmeye başlandı. Aynı zamanda statüsü tartışmalı Kerkük'te kamu binalarına bölgesel Kürt yönetiminin bayraklarının asılması ve Kerkük'ün bölgesel Kürt yönetimine bağlanması amacıyla referanduma gidilmesi konusunda girişimlerde bulunuldu. Bu sırada Ankara, Erbil'in bu tutum ve davranışlarından rahatsız olduğunu ve bu konularda Bağdat ile yakın düşündüğünü açıkladı. Türkiye, Erbil'in bağımsız Kürt devleti ve Kerkük'ün statüsü hakkındaki izlediği politikalarına karşı olduğunu ve Irak'ın toprak bütünlüğünden yana tavır aldığını açıkça ortaya koydu.

Dolayısıyla son on yılda iyi bir ilişki düzeyi yakalayan ve gitgide derinleşen Ankara-Erbil ilişkilerinde ilk defa ciddi bir anlaşmazlık ortaya çıktı. Kuzey Irak'ta bağımsızlık referandumu tartışmalarının yapıldığı bu süreçte Ankara referandum kararına karşı olduğunu Erbil'e iletti.[33] Bunun yanında Kerkük'te Irak milli bayrağı dışında ikinci bir bayrağın asılmasını kabul etmediklerini belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan derhal o bayrakların indirilmesini ve bu yanlıştan bir an önce dönülmesini istedi ve aksi takdirde Erbil'in Ankara ile ilişkilerinin bozulacağını belitti.[34]

33 "Türkiye'den Barzani'ye Referandum Uyarısı", *Gazete Duvar*, 4 Nisan 2017.

34 "Erdoğan'dan Kerkük İl Meclisine Bayrak Tepkisi", BBC Türkçe, 4 Nisan 2017.

SONUÇ

1991 Körfez Savaşı sonrasında olduğu gibi 2003 sonrası dönemde de Türkiye'nin Irak politikasında önemli ölçüde Irak'taki yapısal değişimler ve bölgesel dengelerin belirleyici olduğu görülmektedir. İlgili yapısal değişkenler ve bölgesel dengeler düzleminde AK Parti dönemi Türkiye'nin Irak ile ilişkileri üç ana döneme ayrılarak incelendi. Bunlardan birincisi ABD'nin Irak'taki konumunun belirleyici olduğu ve Türkiye'nin Irak'a geri dönmeye çalıştığı 2003-2008 arası dönemdir. 2003 Irak işgali sürecinde Ankara'nın ABD askerlerinin Türk topraklarını kullanarak Irak'a saldırmasına izin vermemesi kaçınılmaz olarak Türkiye'yi Irak'taki dengelerin dışında bırakmıştı. Öyle ki Kuzey Irak'ta PKK'ya yönelik yapılacak hava ve kara operasyonları Washington'ın izni ve bilgisine tabi hale geldi. Nihayet bu dönem 2008'de Türkiye ile Irak arasında YDİK'in kurulmasıyla sona erdi ve ilişkilerde yeni bir dönem başladı.

İkincisi Ankara-Bağdat ilişkilerinin stratejik ortaklık seviyesine yükseldiği ve bu çalışmada "iki Irak" siyaseti şeklinde adlandırılan 2008-2014 dönemidir. Bu dönem ABD'nin Irak'ta askeri varlığını sürdürdüğü ve bu varlığını sona erdirdiği dönem olmak üzere kendi içerisinde iki alt döneme ayrılmaktadır. 2008'den 2011 yılı sonunda ABD'nin Irak'taki askeri varlığı sonlanana kadar olan zaman diliminde Ankara'nın hem Bağdat hem de Erbil yönetimleriyle ilişkileri mümkün olan her alanda oldukça gelişti. Ankara, Bağdat'ın yanında ama Bağdat'ın da rahatsız olmadığı ayrı bir Erbil politikası takip edince "iki Irak" siyaseti başlamış oldu. 2011'de ABD'nin Irak'tan çekilmesi ve Tahran'ın Bağdat yönetiminin iç ve dış politikası üzerinde etkinliğini artırmasıyla dengeler değişti. Mezhepçi politikalar izleyen ve ülke siyasetini İran eksenine oturtan Maliki yönetimi ile Ankara'nın ilişkileri gitgide bozuldu. Ankara-Bağdat ilişkilerine gerilim hakim olurken Ankara-Erbil ilişkileri enerji işbirliği ekseninde oldukça güçlendi. Tüm bunlar nedeniyle Ankara-Bağdat arasında tırmanan gerilim ilişkilerde krizlere yol açtı.

Türkiye-Irak ilişkileri 2014 yılında daha ziyade DEAŞ faktörü nedeniyle yeni bir kırılma yaşadı. Bölge devletleri bakımından güvenlik kaygılarının had safhaya ulaştığı ve merkezi Irak yönetiminin ülke toprakları üzerinde hakimiyetini kaybettiği bu dönemde Ankara kendi ulusal güvenlik önceliklerini

gözeterek bağımsız bir Musul politikası izlemeye başladı. Dolayısıyla Türkiye'nin genel olarak Irak ile ilişkilerinde "üç Irak" siyaseti şeklinde tanımlanan 2014-2017 dönemi başladı. Bu dönemde bölgedeki terör örgütlerinin manevra alanı kazanmasının güvenlik kaygılarını artırmasıyla bölge yönetimleri arasında güvenlik işbirliği zemini oluştu. Bu iklimde Ankara-Bağdat arasında 2014-2015 yıllarında güvenlik işbirliği alanında bir yakınlaşma görüldü. Fakat Türkiye'nin DEAŞ işgali altındaki Musul'a yönelik ayrı bir politika takip etmesi Ankara-Bağdat yakınlaşmasını sona erdirdi ve ilişkiler bir kez daha gerilimli atmosfere saplandı. İlgili dönemde Ankara-Erbil ilişkilerinde ise daha ziyade PKK ve DEAŞ gibi terör örgütlerine karşı güvenlik işbirliği ekseninde yakınlaşmaya tanık olundu.